

ЗМІСТ

Мартин Боруля ~~~~~	7
Сто тисяч ~~~~~	67
Безталанна ~~~~~	125
Наймичка ~~~~~	185
Хазяїн ~~~~~	237
Сава Чалий ~~~~~	321

МАРТИН БОРУЛЯ

Комедія в 5 діях

ДІЙОВІ ЛЮДИ

Мартин Боруля – багатий шляхтич, чиншовик.

Палажка – його жінка.

Марися – їх дочка.

Степан – син їх, канцелярист земського суду.

Гервасій Гуляницький – багатий шляхтич, чиншовик.

Микола – його син, парубок.

Протасій Пеньонжка, Матвій Дульський – чиншовики.

Націєвський – регістратор з ратуші*.

Трандалев – повірений.

Омелько, Трохим – наймити Борулі.

Гості

* Ратуша – приміщення міського органу самоврядування або ж сам орган.

ДІЯ ПЕРША

Кімната в хаті Мартина Борулі. Двері прямо і другі з правого боку. Грубка з лежанкою. Дерев'яні стільці, канапка і стіл, покритий білою скатеркою.

ЯВА I

За столом сидять Трандалев, а з бокових дверей виходить Боруля з бумагою в руках.

Боруля. Натє, читайте! *(Дає бумагу)*. Читайте відціля.

Трандалев *(читає)*. По вислушанні всех вишеізложенних обстоятельств і на основанні представлєнних документов, Дворянское Депутатское Собраніє* определяет: Мартина, Геннадієва сина, внука Матвея Карлова, правнука Гер-

* Дворянське депутатське зібрання – виборний орган привілейованого дворянського стану в царській росії. Між іншим, воно дбало про те, щоб у середовище дворянства не потрапляли особи «нижчого стану», і розглядало клопотання на зразок того, як подавав Мартин Боруля; вело дворянські родовідні книги, видавало посвідки про належність до дворянства тощо.

васія Протасьева, Борулю з сином Степаном, согласно 61 стітї IX тома Свода законів о состояніях, ізданія 1857 года сопрічіслїть к дворянському его роду, прїзанному йому в дворянском достоинстве, по определенію сего собранія, состоявшемся 14 декабря 1801 года, со внесеніем во 2-ю часть дворянской родословной кнїгі* і дело сіе с копіями, как настоящего определенія, так равно и определенія от 14-го декабря 1801 года представїть на утвержденіе в Правительствующій Сенат**, по Департаменту Герольдіи***.

Мартин. О!.. Виходить, я – не бидло і син мій – не теля!.. І щоб після цього Мартин Боруля, уродзоний шляхтич, записаний во 2-ю часть дворянської родословної кнїги, подарував якому-небудь прїймаку Красовському свою обиду? Та скоріше у мене на лисині виросте таке волосся, як у їжака, ніж я йому подарую.

Трандалев. Так, виходить, візьмемо на апеляцію?

Мартин (б'є кулаком по столу). На апеляцію! Безпремінно на апеляцію! Що то за суд такий, що признав обиду обоюдною?.. Я вас питаю: яка тут обоюдна обида? Він каже на мене – бидло, а я мовчи; він кричить на сина, на чиновника земського суда, «теля» – а я мовчи? Мовчи, коли дворянина так лають? То що ж би я був тоді за дворянин? Ну, і я сказав йому: свиня, безштанько, прїймак!.. Але яка ж це обоюдна обида?

Трандалев. Стривайте, не гарячіться! Будем апелювать!

Мартин. Апелювать!

Трандалев. А за вивод подамо встречний іск.

Мартин. А коли треба, то й поперечний!

* Родословні кнїги – родовідні кнїги, куди вписувались дворянські роди.
** Правлячий сенат – найвища установа; найголовніше його завдання – контролювати виконання царських законів.
*** Департамент герольдії – відділ сенату, що піклувався про відновдність дворянського стану.

Трандалев. Поперечних не полагається; ви заспокойтесь, уголовна палата одмінить рішення – ми виграємо діло. Когда я був ще фотографом, то для практики вів діло Горбенка з Щербиною, таке саме діло, як ваше, тільки там не словесная була між ними обида, а кулачная. Щербина, знаєте, схопив Горбенка за чуба і так ним мотнув кругом себе, що і сам не вдержався на ногах – упав! А магістрат* признав, що драка була обоюдная. В рішенні сказано було: «Хотя Щербина, взяв Горбенка за волоса, обвьял его вокруг себя, причом в руках остался значительный пучок волос, имеющийся при деле, как вещественное доказательство; но, прінімая во вніманіе, что при етом действіи, тяжестью тела Горбенка і сам Щербина бил повергнут на землю, то прізнать обиду обоюдною!..». Це було перве мое діло, я апелював, і уголовна палата одмінила... І по вашему ділу одмінить – не журіться... Ітак, виходить, по ділу об обиді апеляція**?

Мартин. Апеляція! Та таку апеляцію напишіть, щоб у Красовського у носі закрутило, щоб йому свербіло!.. Я грошей не пожалію, аби мені Красовського у острог посадить.

Трандалев. О, не я буду, – ми йому докажемо! Всі ходи знаю, вже мені прошеній не вернуть за нехворменное написаніе, – ні! Як напишу, то прямо точная копія з форми – усе по пунктах.

Мартин. І скажіть, що буде коштувать?

Трандалев. Стрічний іск... і апеляція... (Набік) Як би не продешевить! (До Мартина) Щоб і для вас не було обидно... з бумагою... Сто рублів, а непредвѣденные расходи на ваш кошт.

Мартин. Дам сто двадцять! Тільки ж і накрутіть йому; щоб нюхав, чхав, щоб... Усі закони виставте!

(Входить Омелько.)

Омелько. Коні їх готові, фурман послав мене сказать, що той...

* Магістрат – тут судова установа.

** Апеляція – скарга до вищої установи на рішення підлеглої їй нижчої установи з проханням нового розгляду справи.